EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 20.5.2015.
COM(2015) 205 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

par izcelsmes valsts vai izcelsmes vietas norādīšanas obligātumu attiecībā uz dzeramo pienu, piena produktu sastāvā izmantotu pienu un gaļu, kas nav liellopu gaļa, cūkgaļa, aitas, kazas un mājputnu gaļa

1. IEVADS

Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 1169/2011 par pārtikas produktu informācijas sniegšanu patērētājiem[1] ievieš noteikumus par izcelsmes marķējumu uz pārtikas produktiem.

Jo īpaši tās 26. panta 5. un 6. punktā noteikts, ka Komisija sniedz Eiropas Parlamentam un Padomei ziņojumus par izcelsmes marķējuma obligātuma iespējamo attiecināšanu uz cita veida pārtikas produktiem. Pirmais šāds ziņojums par obligāto izcelsmes marķējumu attiecībā uz gaļu, ko izmanto par sastāvdaļu fasētos pārtikas produktos, tika pieņemts 2013. gada 17. decembrī[2].

Šis ziņojums sagatavots, pildot Komisijas pienākumu līdz 2014. gada 13. decembrim iesniegt Eiropas Parlamentam un Padomei ziņojumus par izcelsmes valsts vai izcelsmes vietas norādīšanas obligātumu attiecībā uz dzeramo pienu, piena produktu sastāvā izmantotu pienu un gaļu, kas nav liellopu gaļa, cūkgaļa, aitas, kazas un mājputnu gaļa (turpmāk "cita veida gaļa"). Šā ziņojuma tvērumā ietilpstošais piens un piena produkti ir definēti Regulas (ES) Nr. 1308/2013 VII pielikuma III daļā. "Cita veida gaļa" ir svaiga un saldēta zirga, truša, ziemeļbrieža un brieža, saimniecībā audzētu un savvaļas medījamo dzīvnieku, kā arī putnu gaļa, izņemot vistas, tītarus, pīles, zosis un pērļu vistiņas.

Saskaņā ar PIR 26. panta 7. punktu šajā ziņojumā ņemta vērā:

– vajadzība patērētājam būt informētam;

– izcelsmes valsts vai izcelsmes vietas norādīšanas obligātuma pamatotība attiecībā uz dažādiem produktiem;

– analīze par šādu prasību ieviešanas izmaksām un ieguvumiem gan attiecībā uz pārtikas apritē iesaistītiem uzņēmējiem, gan uz pārvaldes iestādēm, kā arī ietekme uz iekšējo tirgu un starptautisko tirdzniecību.

Lai rūpīgi izvērtētu šā ziņojuma tvērumā ietilpstošo pārtikas produktu izcelsmes marķējuma obligātumu, Komisijas dienesti uzdeva neatkarīgam konsultantam veikt pētījumu[3] (turpmāk "pētījums"), kura mērķis ir analizēt dažādu marķēšanas scenāriju ietekmi. Pētījuma galvenie secinājumi ir iztirzāti šajā ziņojumā. Brīvprātīgu vai obligātu izcelsmes marķēšanu izvērtēja 9 dalībvalstīs attiecībā uz dzeramo pienu un piena produktu sastāvā (sierā, jogurtā u. c.) izmantoto pienu un lielākajās ražotājvalstīs attiecībā uz zirga, truša un medījuma gaļu.

2. OBLIGĀTĀ UN BRĪVPRĀTĪGĀ IZCELSMES MARĶĒŠANA

Virknei produktu, piemēram, medum[4], augļiem un dārzeņiem[5], neapstrādātām zivīm[6], liellopu gaļai[7], olīveļļai[8], vīnam[9], olām[10], importētai mājputnu gaļai[11] un

---

1 Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 25. oktobra Regula (ES) Nr. 1169/2011 par pārtikas produktu informācijas sniegšanu patērētājiem un par grozījumiem Eiropas Parlamenta un Padomes Regulās (EK) Nr. 1924/2006 un (EK) Nr. 1925/2006, un par Komisijas Direktīvas 87/250/EEK, Padomes Direktīvas 90/496/EEK, Komisijas Direktīvas 1999/10/EK, Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2000/13/EK, Komisijas Direktīvu 2002/67/EK un 2008/5/EK un Komisijas Regulas (EK) Nr. 608/2004 atcelšanu (OV L 304, 22.11.2011., 18. lpp.).

2 COM(2013) 755, 17.12.2013.

3 http://ec.europa.eu/agriculture/external-studies/index_en.htm.

4 Padomes Direktīva 2001/110/EK, kas attiecas uz medu (OV L 164, 3.6.2014., 1. lpp.).

stiprajiem alkoholiskajiem dzērieniem[12], izcelsmes marķēšana ir obligāta. Saskaņā ar PIR Komisija pieņēma sīki izstrādātus noteikumus par izcelsmes marķēšanas obligātumu attiecībā uz svaigu, atdzesētu un saldētu cūkgaļu, aitas, kazas un mājputnu gaļu[13]. Šie noteikumi prasa obligāti norādīt valsti, kurā dzīvnieks audzēts ievērojamu daļu savas dzīves, un kaušanas valsti. Jaunās prasības no 2015. gada 1. aprīļa attieksies uz fasētu gaļu, bet dalībvalstis var nolemt attiecināt tās arī uz nefasētu gaļu.

Kaut arī nav precīzu datu, kas ļautu novērtēt to pārtikas produktu tirgus daļu, kuri ir ietverti pārtikas produktu brīvprātīgas marķēšanas shēmās, esošā uzskaite liecina, ka piena un gaļas sektorā tās ir salīdzinoši populārākas. Piena un gaļas produkti, ko pārdod ES tirgū, jau tagad tiek marķēti brīvprātīgi vai nu ES sistēmā (ACVN, AĢIN vai GTĪ[14]), vai ar privātu vai publisku organizāciju (piemēram, ražotāju grupu, mazumtirgotāju, NVO vai publisko iestāžu) starpniecību. Šādā marķējumā parasti norāda dalībvalsti vai zemāku ģeogrāfisku līmeni (reģionu). Brīvprātīgo shēmu kritēriji, kurus izmanto, lai noteiktu saikni ar ģeogrāfisko izcelsmi, dažādās shēmās var ievērojami atšķirties.

3. PĀRSKATS PAR PIENA UN "CITA VEIDA GAĻAS" SEKTORU

3.1. Piegādes un pārstrādes ķēdes

Pienotavas, kautuves un pārstrādes uzņēmumi ir galvenie tirgus dalībnieki, kuri informāciju par izcelsmi nodod nākamajam pārtikas aprites posma dalībniekam. Jo augstāka ir uzņēmuma vertikālās integrēšanās pakāpe, jo vieglāk tam ir nodrošināt, ka informācija par izcelsmi nonāk nākamajā pārtikas aprites posmā. Turpretī jo

---

5 Komisijas 2011. gada 7. jūnija Īstenošanas regula (ES) Nr. 543/2011, ar ko nosaka sīki izstrādātus noteikumus Padomes Regulas (EK) Nr. 1234/2007 piemērošanai attiecībā uz augļu un dārzeņu un pārstrādātu augļu un dārzeņu nozari (OV L 157, 15.6.2011., 1. lpp.).

6 Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 11. decembra Regula (ES) Nr. 1379/2013 par zvejas un akvakultūras produktu tirgu kopīgo organizāciju (OV L 354, 28.13.2013., 1. lpp.).

7 Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 1760/2000, ar ko izveido liellopu identifikācijas un reģistrācijas sistēmu un paredz liellopu gaļas un liellopu gaļas produktu marķēšanu (OV L 204, 11.8.2000., 1. lpp.).

8 Komisijas 2012. gada 13. janvāra Īstenošanas regula (ES) Nr. 29/2012 par olīveļļas tirdzniecības standartiem (OV L 12, 14.1.2012., 14. lpp.).

9 2013. gada 17. decembra Regula (ES) Nr. 1308/2013, ar ko izveido lauksaimniecības produktu tirgu kopīgu organizāciju un atceļ Padomes Regulas (EEK) Nr. 922/72, (EEK) Nr. 234/79, (EK) Nr. 1037/2001 un (EK) Nr. 1234/2007 (OV L 347, 20.12.2013., 671. lpp.).

10 Komisijas 2008. gada 23. jūnija Regula (EK) Nr. 589/2008, ar ko nosaka sīki izstrādātus noteikumus Padomes Regulas (EK) Nr. 1234/2007 īstenošanai attiecībā uz olu tirdzniecības standartiem (OV L 163, 24.6.2008., 6. lpp.).

11 Komisijas 2008. gada 16. jūnija Regula (EK) Nr. 543/2008 par kārtību, kādā piemērojama Padomes Regula (EK) Nr. 1234/2007 attiecībā uz mājputnu gaļas tirdzniecības standartiem (OV L 157, 17.6.2008., 46. lpp.).

12 Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 15. janvāra Regula (EK) Nr. 110/2008 par stipro alkoholisko dzērienu definīciju, aprakstu, noformējumu, marķējumu un ģeogrāfiskās izcelsmes norāžu aizsardzību un ar ko atceļ Padomes Regulu (EEK) Nr. 1576/89 (OV L 39, 13.2.2008., 16. lpp.).

13 Komisijas 2013. gada 13. decembra Īstenošanas regula (ES) Nr. 1337/2013, ar ko paredz noteikumus par to, kā piemērot Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1169/2011 attiecībā uz izcelsmes valsts un izcelsmes vietas norādīšanu svaigai, atdzesētai un saldētai cūkgaļai, aitu, kazu un mājputnu gaļai (OV L 335, 14.12.2013., 19. lpp.).

14 ACVN — aizsargāts cilmes vietas nosaukums. AĢIN — aizsargāta ģeogrāfiskās izcelsmes norāde. GTĪ — garantēta tradicionālā īpatnība.

sarežģītāks ir pārstrādes process un metodes, jo apgrūtinošāka kļūst izcelsmes marķēšana.

Dati, kas iegūti 2009. gada oktobrī–novembrī veiktajā aptaujā par ES piena nozares struktūru, liecina, ka 81 % no piena pārstrādātājiem ir mazie un vidējie uzņēmumi, kas ražo mazāk nekā 100 000 tonnu piena, un ka šie uzņēmumi pārstrādā 28,5 % no piena kopējā daudzuma. Lielražotājās dalībvalstīs bieži vien aptuveni 50 % pārstrādes notiek piecos lielākajos uzņēmumos. Ņemot vērā produkta ātrbojību un ražošanas plūsmas nepārtrauktību, lauksaimnieki ir ļoti atkarīgi no vietējiem pārstrādātājiem. Piena pārstrādes uzņēmumi svaigpienu un citas piena izejvielas parasti iepērk no vairākiem avotiem, un pienotavās, kas atrodas pierobežas apgabalos, bieži ir tā, ka dažādas izcelsmes pienu pārstrādā kopā vienā un tajā pašā uzņēmumā.

Arī "cita veida gaļai" parasti raksturīgas īsas piegādes ķēdes, nereti vienas dalībvalsts robežās. Mazumtirgotāji šādu gaļu pārsvarā iepērk tieši: tūlītējas piegādes tirgos, kautuvēs vai gaļas sadalīšanas uzņēmumos. Zirga gaļas piegādes ķēdes var būt garākas un ietvert vairāk uzņēmēju un aktīvāku ES iekšējo un ārējo tirdzniecību.

3.2. Piena, piena produktu un "cita veida gaļas" patēriņš

Vidējais patēriņš uz vienu iedzīvotāju Eiropas Savienībā ir apmēram 62 kg dzeramā piena, 17 kg siera, 16 kg skābpiena, 5 kg krējuma, 4 kg sviesta un 9 kg pārējo svaigo piena produktu (*Eurostat*, 2013).

ES piena tirgus ir labi izveidojies, un vērā ņemams patēriņa pieaugums uz vienu iedzīvotāju, visticamāk, varētu rasties tikai tajās dalībvalstīs, kuras ES pievienojās iepriekšējā desmitgadē, kamēr "vecajās" dalībvalstīs patēriņš varētu palielināties tikai nedaudz.

"Cita veida gaļas" patēriņš veido tikai 3 % no kopējā ES gaļas patēriņa[15]; tiesa, dalībvalstu dati ne vienmēr tiek atjaunināti. Zirga un truša gaļas patēriņš augstāks ir Itālijā, Francijā, Spānijā, Beļģijā un Nīderlandē. Medījuma gaļu patērē galvenokārt medību sezonas laikā, t. i., no oktobra līdz decembrim.

3.3. Ražošana un tirdzniecība

ES lielā mērā spēj pati sevi apgādāt ar pienu un piena produktiem: gandrīz 65 % no savāktā piena tiek pārstrādāti patēriņa produktos (galvenokārt) iekšzemes tirgum. Piena izmantojuma ziņā svarīgākie segmenti ir siera un svaigo piena produktu ražošana (tiem atbilst attiecīgi 53 un 43 milj. tonnu piena ekvivalenta). Piena (vājpiena, pilnpiena un sūkalu) pulvera un sviesta ražošanas apjoms ir salīdzinoši mazāks (attiecīgi 12 un 25 milj. tonnu piena ekvivalenta). Lai gan ES iekšējās tirdzniecības apjoms šiem produktiem ir ievērojams (attiecīgi 1,6 un 0,6 milj. tonnu), tas tomēr ir mazāks nekā sieram (3,6 milj. tonnu). Ražošanas apjomi nedaudz svārstās atkarībā no piegādes un tirgus apstākļiem konkrētajā gadā.

Piena produktu importu ierobežo ar preferenciālu piekļuvi, ko divpusēju vai daudzpusēju nolīgumu satvarā piešķir dažām trešām valstīm, savukārt piena eksports veido apmēram 10 % no piena ražošanas apjomiem. Kopumā ES ir piena produktu neto eksportētāja.

---

15 Ietekmes novērtējums – Komisijas dienestu darba dokuments "Obligātā izcelsmes norādīšana attiecībā uz neapstrādātu cūkgaļu, mājputnu gaļu un aitas un kazas gaļu" http://ec.europa.eu/smart-regulation/impact/ia_carried_out/docs/ia_2013/ia_meat_origin_labelling.pdf.

Tiek lēsts, ka "cita veida gaļas" ražošanas ikgadējais apjoms ir tikai 2 % no ES gaļas ražošanas kopapjoma. Aptuvenais truša, zirga un medījuma gaļas ražošanas apjoms ir attiecīgi 490, 73 un 131 tūkst. tonnu (*FAO*, 2012.), savukārt pārējo šā ziņojuma aptverto gaļas veidu ražošanas rādītāji ir ievērojami zemāki. ES iekšējā tirdzniecībā ir gandrīz 52 un 22 tūkst. tonnu attiecīgi zirga un truša gaļas, bet importē aptuveni 25 tūkst. tonnu zirga gaļas no trešām valstīm, pārsvarā Argentīnas, ASV, Kanādas un Meksikas, un truša gaļas, ko importē galvenokārt no Ķīnas (vairāk nekā 7 tūkst. tonnu). Brieža gaļu importē galvenokārt no Jaunzēlandes.

3.4. ES izsekojamības sistēmas

ES pārtikas produktu izsekojamības sistēmas mērķis ir nodrošināt pārtikas nekaitīgumu, taču šī sistēma ne vienmēr ir piemērota ar izcelsmi saistītās informācijas nodošanai nākamajam pārtikas aprites posmam.

– Pārtikas nekaitīguma prasības[16] paredz visā pārtikas apritē informāciju reģistrēt pēc principa "iepriekšējais posms–nākamais posms": pārtikas apritē iesaistītajiem uzņēmējiem jāspēj identificēt gan uzņēmumus, kuriem piegādāta to produkcija, gan uzņēmumus, no kuriem tie saņem izejvielu. Attiecībā uz dzīvnieku izcelsmes pārtikas produktiem informācijas prasības ir stingrākas[17], taču arī tās neparedz sistemātiski norādīt saikni ar izmantotās izejvielas izcelsmes valsti vai vietu.

– Uz dzīvnieku izcelsmes produktiem ir jābūt veselības vai identifikācijas marķējumam, ar kuru norāda iepriekšējo ražošanas/apstrādes/iepakošanas uzņēmumu un dalībvalsti, kurā tas atrodas (Regulas (EK) Nr. 853/2004[18] 5. pants un II pielikuma I sadaļa), taču tādā veidā ne vienmēr tiek uzrādīta izejvielas izcelsmes valsts vai vieta.

– Lai gan eksistē dzīvu dzīvnieku identifikācijas un reģistrācijas sistēmas, tās nedarbojas vienādi visām sugām un vairumā gadījumu nav pietiekamas, lai iegūtu pilnīgam izcelsmes marķējumam vajadzīgo informāciju (dzimis/audzēts/nokauts).

– "Cita veida gaļas" gadījumā dzīvu dzīvnieku identifikācijas un reģistrācijas sistēma ir izveidota tikai zirgu dzimtas dzīvniekiem (piemēram, zirgiem). Ar Komisijas Lēmumu 2000/68/EK un Komisijas Regulu (EK) Nr. 504/2008 ir paredzēti Savienībā dzimušu vai ievestu zirgu dzimtas dzīvnieku identifikācijas noteikumi, un tie prasa identifikācijas dokumentu vai pasi visiem zirgu dzimtas dzīvniekiem, kurus pārvieto ES teritorijā. Tomēr šī sistēma neietver obligātu centralizētu datubāzi, kura nodrošinātu dzīvnieku pārvietošanas izsekojamību. Darbs pie reģistrācijas prasību pastiprināšanas turpinās, un no 2016. gada tiks piemērotas jaunas prasības[19].

---

16 18. pants, Eiropas Parlamenta un Padomes 2002. gada 28. janvāra Regula (EK) Nr. 178/2002, ar ko paredz pārtikas aprites tiesību aktu vispārīgus principus un prasības, izveido Eiropas Pārtikas nekaitīguma iestādi un paredz procedūras saistībā ar pārtikas nekaitīgumu (OV L 31, 1.2.2002., 1. lpp.).

17 Komisijas 2011. gada 19. septembra Īstenošanas regula (ES) Nr. 931/2011 par izsekojamības prasībām, kas ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr. 178/2002 noteiktas dzīvnieku izcelsmes pārtikai (OV L 242, 20.9.2011., 2. lpp.).

18 Eiropas Parlamenta un Padomes 2004. gada 29. aprīļa Regula (EK) Nr. 853/2004, ar ko paredz īpašus higiēnas noteikumus dzīvnieku izcelsmes pārtikai (OV L 139, 30.4.2004., 55. lpp.).

19 Komisijas 2015. gada 17. februāra Īstenošanas regula (ES) 2015/262, ar ko saskaņā ar Padomes Direktīvu 90/427/EEK un 2009/156/EK nosaka zirgu dzimtas dzīvnieku identifikācijas metožu noteikumus (Zirgu dzimtas dzīvnieku pasu regula) (OV L 59, 3.3.2015., 1. lpp.).

4. PATĒRĒTĀJU ATTIEKSME PRET PIENA UN "CITA VEIDA GAĻAS" IZCELSMES MARĶĒŠANAS OBLIGĀTUMU

Saskaņā ar Eirobarometra 2013. gada aptauju[20] vairums ES iedzīvotāju uzskata, ka piena izcelsme būtu jānorāda, turklāt neatkarīgi no tā, vai to pārdod kā dzeramo pienu vai izmanto piena produktu sastāvā (84 %). Līdzīgs procentuālais atbalsts (88 %) reģistrēts attiecībā uz "cita veida gaļu". Tomēr pat šādā gadījumā ļoti atšķiras viedokļi par to, konkrēti kāda ar izcelsmi saistīta informācija patērētājiem būtu jāsaņem.

Attiecībā uz pienu un piena produktiem biežāk minēta slaukšanas vai pārstrādes valsts norādīšana, bet attiecībā uz gaļu biežāk prasīts norādīt vietu, kur dzīvnieki audzēti un nokauti, nevis dzimšanas vietu. Par piemērotāku atzīta izcelsmes dalībvalsts vai trešās valsts, nevis reģiona norādīšana vai norādes "Izcelsme ES teritorijā/ārpus ES" pievienošana.

Patērētāju aptaujas liecina: lai gan ar izcelsmi saistītā informācija ir pietiekami svarīgs faktors dzeramā piena un piena vai gaļas produktu iegādē, tai tomēr ir mazāka nozīme nekā cenai, garšas īpašībām un derīguma termiņam.

Vairums aptauju uzrāda arī to, ka dažādās dalībvalstīs ievērojami atšķiras tas, kam patērētāji dod priekšroku, un to, ka patērētāji gan pauž interesi par izcelsmes marķējumu, tomēr nevēlas par šādu informāciju maksāt. Tāpēc, neraugoties uz ieinteresētību būt informētiem, patērētāji ne vienmēr būs gatavi par produktiem maksāt dārgāk, lai šo informāciju saņemtu. Reālo gatavību maksāt ir grūti novērtēt tiklab metodoloģisku nepilnību dēļ, kā tāpēc, ka patērētāju atbildes uz aptaujas jautājumiem ne vienmēr atbilst viņu pirkšanas ieradumiem. Eirobarometra 2013. gada aptaujā tikai aptuveni puse patērētāju apliecināja gatavību maksāt (1–2 %) dārgāk, pretī iegūstot informāciju par šā ziņojuma aptverto produktu izcelsmi.

5. IESPĒJAMIE IZCELSMES MARĶĒŠANAS SCENĀRIJI UN NOTEIKUMI

Dzeramais piens un piena produktu sastāvā izmantotais piens

Ir izskatīti šādi scenāriji:

– 1. scenārijs — saglabāt *status quo* (brīvprātīgu izcelsmes marķēšanu),

– 2. scenārijs — ieviest obligātu izcelsmes marķējumu "Izcelsme ES teritorijā/ārpus ES" (vai "Izcelsme ES teritorijā/trešā valstī"),

– 3. scenārijs — ieviest obligātu izcelsmes marķējumu, kas norāda dalībvalsti vai trešo valsti, kurā notikusi piena a) slaukšana vai b) pārstrāde.

"Cita veida gaļa"

Ir izskatīti šādi scenāriji:

– 4. scenārijs — saglabāt *status quo* (brīvprātīgu izcelsmes marķēšanu),

– 5. scenārijs — ieviest obligātu izcelsmes marķējumu, kas norāda dalībvalsti vai trešo valsti, kurā dzīvnieks ir pavadījis ievērojamu audzēšanas laiku pirms nokaušanas, kā arī kaušanas vietu,

– 6. scenārijs — ieviest obligātu izcelsmes marķējumu, kas norāda dalībvalsti vai trešo valsti, kurā dzīvnieks dzimis, audzēts un nokauts.

[20] http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb_special_419_400_en.htm.

Attiecībā uz medījamo dzīvnieku gaļu vienīgais izskatītais scenārijs ir medību vietas norādīšana.

Turklāt attiecībā uz "cita veida gaļu" tika noraidīts scenārijs, kas paredz marķējumu "Izcelsme ES teritorijā/ārpus ES" (vai "Izcelsme ES teritorijā/trešā valstī"); kā apstiprināja pētījums un atsevišķs ietekmes novērtējums par cūkgaļas, mājputnu un aitas un kazas gaļas izcelsmes marķēšanas obligātumu[21], patērētājiem ir pārāk maza interese par tik plašu ģeogrāfisku norādi.

Tika noraidīta arī iespēja ieviest obligātu marķējumu, kurā norāda attiecīgo ES reģionu; šāda marķējuma ieviešanas izmaksas ir pārāk augstas (būtu vajadzīga detalizētāku izsekojamības sistēmu izveide un lielāka piegādes ķēdes segmentācija), turklāt Savienības mērogā šādam ģeogrāfiskajam līmenim nav saskaņotas juridiskās definīcijas.

6. IETEKMES, IZMAKSU UN IEGUVUMU ANALĪZE DAŽĀDU SCENĀRIJU GADĪJUMĀ

6.1. Ietekme uz patērētāju uzvedību

Izcelsmes marķējuma ietekmi uz patērētājiem ir grūti novērtēt izmaksu un ieguvumu analīzes izteiksmē. Izcelsmes marķējums sniedz papildu informāciju, kas patērētājiem nepieciešama, lai varētu izdarīt pamatotu izvēli saistībā ar pārtiku, ko viņi iegādājas un lieto uzturā. Kopumā patērētāji mēdz izcelsmes marķēšanu uztvert kā pozitīvu parādību, tostarp produkta kvalitātes aspektā.

Īstenojot *status quo* scenāriju, kas paredz brīvprātīgu izcelsmes marķēšanu, informācija par produkta izcelsmi tiktu sniegta tik lielā apmērā, kādu pieprasa patērētāji. Lai gan tādā veidā nevarētu pilnībā apmierināt patērētāju prasības pēc sistemātiski sniegtas informācijas par izcelsmi, tas labāk saskanētu ar patērētāju mazo gatavību maksāt par šādu informāciju, ja tā būtu jānorāda obligāti.

Ja uzņēmēji brīvprātīgi nolemj norādīt informāciju par produkta izcelsmi, tas tiek pasniegts kā pievienotā vērtība un ietekmē to patērētāju pieņemtos pirkšanas lēmumus, kuriem šāda informācija ir svarīga.

Dzeramais piens un piena produktu sastāvā izmantotais piens

Īstenojot scenārijus, kas paredz obligātu izcelsmes marķējumu "Izcelsme ES teritorijā/ārpus ES" vai "Izcelsme dalībvalstī", patērētāji tiktu sistemātiski nodrošināti ar informāciju par izcelsmi.

Marķējums "Izcelsme ES teritorijā/ārpus ES" vienkārši nošķirtu ES produkciju un trešo valstu produkciju. No patērētāja viedokļa tas ir pārāk vispārīgs un nešķiet augstākas cenas vērts. Patērētāju skatījumā lielāka jēga ir marķējumam "Izcelsme dalībvalstī", īpaši tad, ja izcelsmes marķējums norāda slaukšanas vietu. Pienotavas turpretim labprātāk norādītu piena pārstrādes vietu, kas ir daudz vienkāršāk nosakāma.

"Cita veida gaļa"

Aptaujas liecina, ka patērētāji galvenokārt interesējas par vietu, kur dzīvnieki tikuši audzēti un nokauti (vai nomedīti).

[21] http://ec.europa.eu/smart-regulation/impact/ia_carried_out/docs/ia_2013/ia_meat_origin_labelling.pdf.

Nesenie skandāli zirga gaļas sektorā un attiecīgi negatīvā publicitāte plašā sabiedrībā ir mudinājuši dažādas organizācijas un iestādes prasīt plašāku informāciju par gaļas izcelsmi.

6.2. Ekonomiskā ietekme

6.2.1. Pārtikas apritē iesaistīto uzņēmumu pamatdarbības izmaksas

Pētījumā konstatēts, ka visos gadījumos, izņemot brīvprātīgo marķēšanu, kas uzņēmuma izdevumus neizmainītu, jaunas obligātās marķēšanas prasības radītu papildu izmaksas pārtikas apritē iesaistītajiem uzņēmējiem.

Dzeramais piens un piena produktu sastāvā izmantotais piens

Scenāriju "Izcelsme ES teritorijā/ārpus ES" un "Izcelsme dalībvalstī" īstenošana radītu darbības sarežģījumus un prasītu radikālus pārveidojumus, jo īpaši attiecībā uz piena sastāvdaļām, kuru izcelsme vietas ir dažādas.

Dzeramā piena izcelsmes marķēšanas izmaksas būtu atkarīgas no katras ražotnes līmenī pieņemtajiem noteikumiem. Ja pārstrādātājs pienu iepērk no dažādām izcelsmes vietām, grūtības varētu rasties ar slaukšanas vietas norādīšanu, pat ja pārstrādes vietu norādīt būtu daudz vienkāršāk; šādas prasības īstenošana varētu radīt papildu darbības izmaksas. Konkrēta produkta marķēšanas izmaksas var atšķirties, ja izejvielu izcelsmes vietas ir dažādas un jānorāda vairākas dalībvalstis/trešās valstis. Ja šādu prasību saglabā, būtu vajadzīgs turpmāks tehniskais darbs, lai noteiktu pielaides un zemākās robežvērtības, kuras pārsniedzot būtu jānorāda izcelsmes dalībvalsts (piens ir šķidrs produkts, kas dabīgā veidā sajaucas maisījumos).

Atšķirībā no tiešam patēriņam paredzēta piena marķēt piena produktu sastāvā izmantota piena izcelsmi praksē ir daudz grūtāk un tāpēc dārgāk, jo īpaši attiecībā uz intensīvi apstrādātiem piena produktiem, kuri ražoti vairākos posmos un kuros ietilpstošās piena sastāvdaļas bieži ir pārvietotas lielos attālumos. Pārtikas apritē iesaistītos uzņēmējus, kuri izmanto piena sastāvdaļas no vairākām izcelsmes vietām, skartu šāda veida nelabvēlīga ietekme:

– pētījumā ieskicētās izmaksu pozīcijas ir šādas: ar iepirkšanu saistītās prakses pielāgošana; iespējamās izmaiņas piegādātāju sastāvā; pāreja uz mazākām ražošanas partijām; ražošanas procesu pielāgošana, lai nodalītu produktus pēc to izcelsmes; iepakojuma un/vai marķējuma pielāgošana; izsekojamības sistēmu īstenošana un/vai pielāgošana,

– izmaksas var atšķirties atkarībā no pārtikas apritē iesaistītā uzņēmēja darbības stāvokļa, attiecīgā piena produkta vai tā sastāvdaļas un no ieviestās izsekojamības sistēmas.

Analīze rāda, ka pārstrādātāja līmenī papildu izmaksas varētu būt robežās no nenozīmīgām līdz pat 8 % ražošanas izmaksu, bet daži uzņēmumi apgalvo, ka īpaši neizdevīgos apstākļos tās var sasniegt 45 %.

"Cita veida gaļa"

– Salīdzinājumā ar vairumtirdzniecības cenu izmaksas būtu salīdzinoši nelielas (mazākas par 3 %) un atšķirtos atkarībā no uzņēmuma lieluma un atrašanās vietas. Lielāki uzņēmumi, kuri gaļu iepērk savā valstī vai no vienas trešās valsts, izmaksas varētu absorbēt raitāk. Šīs izmaksas ietvertu izsekojamības sistēmas nostiprināšanu lejasposmā, tālab izmantojot pārstrādes un piegādes ķēdi.

– Jo sarežģītāki būs marķēšanas noteikumi, jo dārgāka kļūs dzīvu dzīvnieku identifikācijas sistēmu pielāgošana.

– Uzņēmumiem, kas strādā ar gaļu no vairākām izcelsmes vietām, būtu jāpārskata piegādes, lai padarītu tās viendabīgākas un tādā veidā samazinātu darbības izmaksas.

6.2.2. Konkurētspēja, tirdzniecība un ieguldījumu plūsmas

Pētījumu veikušie konsultanti uzskata, ka izcelsmes marķējuma obligātums varētu patērētājus virzīt uz vietējā ražojuma precēm. Rezultātā notiktu zināma renacionalizācija vienotajā tirgū.

Dzeramais piens un piena produktu sastāvā izmantotais piens

– Saskaņā ar scenāriju "Izcelsme ES teritorijā/ārpus ES" nav paredzamas būtiskas iekšējā tirgus izmaiņas. Ja vajadzētu norādīt produkta izcelsmi vairākās ES valstīs un trešās valstīs, sagaidāms, ka pārstrādātāji sašaurinātu piena sastāvdaļu piegādātāju loku, lai tādā veidā apietu no šādas prasības izrietošos sarežģījumus, un tas varētu ietekmēt starptautisko tirdzniecību.

– Ja obligāta kļūtu norāde uz dalībvalsti, samazinātos jauktas izcelsmes piena un piena sastāvdaļu noieta vietu skaits. Visticamāk, ka pieaugtu izejvielas cena, ko maksā pārtikas apritē iesaistītie uzņēmēji, jo sašaurinātos kopējā piegādes bāze.

"Cita veida gaļa"

– Vairumā gadījumu dažādo scenāriju ietekme uz "cita veida gaļas" sektoru būtu maznozīmīga. Gluži pretēji, izmaiņas zirgu piegādes ķēdē var izraisīt ES iekšējās tirdzniecības segmentēšanos un starpnieku skaita samazināšanos. Turklāt pārtikas apritē iesaistītie uzņēmēji var atzīt par ekonomiskāku pielāgot piegādes struktūru (iepirkšana, partiju lielums, mazāks starpnieku skaits), nevis atjaunināt iekšējo izsekojamības sistēmu, lai varētu strādāt ar vairākiem izcelsmes avotiem vienlaikus.

– Izcelsmes marķēšanas ietekme varētu īpaši skart trešās valstis, kuras patlaban uz Savienību eksportē zināmu daudzumu neapstrādātas gaļas. Mazo medījamo dzīvnieku un savvaļas putnu gaļas ārējā tirdzniecība praktiski neeksistē, un iekšējās tirdzniecības apjoms ir ļoti ierobežots.

6.2.3. Uzņēmumiem radītais regulatīvais slogs

Pārtikas apritē iesaistītajiem uzņēmējiem rastos papildu administratīvās izmaksas, jo vajadzētu reģistrēt piegāžu izcelsmi un pielāgot to izsekojamības sistēmu.

Kopumā mazās pienotavas, kas pieņem tikai vietējās piegādes, tiktu skartas mazāk nekā lielo uzņēmumu savākšanas centri. Arī mazajām kautuvēm un gaļas sadalīšanas uzņēmumiem, kas parasti dzīvniekus iepērk uz vietas, nebūtu vajadzības būtiski mainīt savu piegāžu praksi, un radušās papildu izmaksas nebūtu lielas. Tādā veidā lielākais slogs gultos uz pienotavām/lopkautuvēm, kas darbojas pierobežas reģionos vai kas atrodas apgabalos, kuri svaigpiena/gaļas ziņā nav pašpietiekami.

Pētījumā teikts, ka pašreizējais slogs nemainītos, ja izcelsmes marķēšana arī turpmāk paliktu brīvprātīga, un tikai nedaudz palielinātos, ja obligāta kļūtu dzeramā piena izcelsmes dalībvalsts norādīšana.

Savukārt ievērojams papildu slogs varētu rasties tad, ja izcelsmes dalībvalsts būtu jānorāda uz intensīvi apstrādātiem un saliktiem produktiem, piemēram, jogurtiem un

piena desertiem. Smags kontroles slogs varētu mudināt pārtikas ražotājus iepirkt pienu mazākā skaitā valstu, un tas kaitētu vienotajam tirgum.

Pētījumu veikušie konsultanti uzskata, ka attiecībā uz "cita veida gaļu" pēc zināma pielāgošanās laika uzņēmumi prastu samazināt papildu izmaksas par vienu vienību, jo īpaši administratīvās izmaksas. Vērā ņemama ietekme skartu tikai zirga gaļas ražotājus, turklāt tā būtu ļoti dažāda atkarībā no tā, vai runa ir par specializētās lauksaimniecības sistēmās audzētiem gaļas zirgiem (ierobežota nozīme, mazs sektors) vai par citiem zirgiem.

6.2.4. Publiskajām iestādēm radītais slogs

Lai gan pētījumā nav norādīti precīzi skaitļi, tajā minēts, ka, ieviešot obligātu dzeramā piena marķējumu "Izcelsme ES teritorijā/ārpus ES", kontroles izmaksu pieaugums būtu mazs.

Ja obligāts kļūtu marķējums "Izcelsme dalībvalstī", izmaksas sadārdzinātos un būtu ļoti atkarīgas no tā, cik detalizēta ir prasītā informācija par izcelsmi, t. i., audzēšanas/slaukšanas vai pārstrādes/kaušanas vietu.

"Dzimis/audzēts/nokauts" modeļa īstenošana attiecībā uz zirga gaļu būtu saistīta ar lielām izmaksām. Turklāt pašreizējā izsekojamības un identificēšanas sistēma ne vienmēr ļauj kompetentajai iestādei iegūt visaptverošu informāciju par to, kur zirgs ir audzēts un dzimis.

Kopumā sloga pieaugums prasa vairāk darbinieku, kas veiktu dokumentu pārbaudes. Ja valsts budžetā piešķirtais finansējums kontroles iestādēm netiks palielināts, paredzamais darbinieku nostrādātā laika pieaugums var izraisīt kontroļu biežuma samazināšanos vai prioritāšu maiņu, un tas savukārt var palielināt krāpšanas risku. Publiskajām iestādēm radītais slogs varētu mazināties gadījumā, ja tiktu ieviestas oficiālo kontroļu veikšanas nodevas. Šādas izmaksas pārtikas apritē iesaistītie uzņēmēji parasti "padod tālāk", palielinot cenas.

6.2.5. Patērētājiem radušās izmaksas

Sagaidāms, ka *status quo* scenārijs neradīs vispārēju cenu pieaugumu. Ar izcelsmes norādīšanu saistītās papildu izmaksas patērētāji parasti maksā, pērkot produktus ar uzcenojumu.

Dalībvalsts līmeņa izcelsmes informācijas sniegšanas obligātums palielinās izmaksas, un sagaidāms, ka tās segs galvenokārt patērētāji un mazākā mērā arī ražotāji. Konkrētās summas var atšķirties atkarībā no sektora, attiecīgās dalībvalsts, kā arī no vertikālās integrācijas un tirgus koncentrācijas pakāpes.

6.2.6. Vidiskā un sociālā ietekme

Šīs ietekmes pētījumā netika analizētas. Tomēr var pieņemt, ka tad, ja patērētāji saņemtu sīkāku informāciju par izcelsmi, viņi dotu priekšroku vietējiem pārtikas produktiem vai pat atteiktos no citvalstu izcelsmes produktiem. Tas varētu ietekmēt dzīvu dzīvnieku, svaigpiena, piena produktu sastāvdaļu un piena/gaļas produktu pārvadājumus. Nav iespējams novērtēt, vai vides ietekmējums būtu labvēlīgs (piemēram, ja samazinātos siltumnīcefekta gāzu emisijas), jo vairumā gadījumu ES iekšējā tirdzniecība notiek starp kaimiņvalstīm, un attālumi faktiski var būt mazāki nekā dažu dalībvalstu iekšējos pārvadājumos. Scenāriji, kas nav brīvprātīgā marķēšana, var izraisīt atkritumproduktu daudzuma (nelielu) pieaugumu.

Jebkurš no risinājumiem, kas paredz obligātu dalībvalsts norādīšanu marķējumā, varētu arī pamazām pārvirzīt iepirkšanās paradumus uz vietējiem produktiem un tādējādi veicināt patēriņa pārmaiņas, starpnieku izstumšanu, iepirkuma un pārstrādes pielāgošanos. Ja cenu pieauguma rezultātā samazinātos patēriņš, varētu pat rasties negatīva ietekme uz nodarbinātību.

6.3. Priekšrocības un trūkumi, kas saistīti ar dzeramā piena, piena produktu sastāvā izmantotā piena un "cita veida gaļas" izcelsmes marķējuma obligātumu

Tabulā apkopotas iespējama izcelsmes obligātuma priekšrocības un trūkumi šā ziņojuma tvērumā ietilpstošo produktu gadījumā.

– Dzeramais piens un piena produktu sastāvā izmantotais piens

Obligātā marķējuma nosacījumi		**Priekšrocības**	**Trūkumi**
Dzeramais piens	Pirmās pārstrādes vieta	– Zemas izmaksas (< 1 %)	– Nav informācijas par svaigpiena izcelsmi
	Slaukšanas vieta	– Zemas izmaksas (< 1 %) – Patērētājs saņem jēgpilnu informāciju dalībvalsts/valsts līmenī	– Pārstrādes rūpnīcām, kas pienu saņem no dažādām izcelsmes vietām, būs jāievieš papildu izsekojamības sistēmas – Tehniski sarežģīts risinājums, ja izcelsmes vietas ir vairākas – Ir ietekme uz pārrobežu tirdzniecību – Dažādu izcelsmes vietu gadījumā jānosaka minimālā pielaide
Piena produktu sastāvā izmantotais piens	Svaigpiena pirmās pārstrādes vieta	– Zemas izmaksas (< 1 %), ja izraudzīts marķējums "Izcelsme ES teritorijā/ārpus ES" (izņemot intensīvi apstrādātus produktus)	– Nav informācijas par piena izcelsmi – Pārstrādes rūpnīcām, kas pienu saņem no dažādām izcelsmes vietām, būs jāievieš papildu izsekojamības sistēmas – Tehniski sarežģīts risinājums, ja izcelsmes vietas ir vairākas – Ir ietekme uz tirdzniecības plūsmām – Dažādu izcelsmes vietu gadījumā jānosaka minimālā pielaide – Daudzvalstu

			izcelsmes gadījumā – augstas izmaksas (līdz 8 % dalībvalsts līmenī un līdz 45 % pārstrādes rūpnīcas līmenī)
	Slaukšanas vieta	Patērētājs saņem jēgpilnu informāciju dalībvalsts/valsts līmenī	– Pārstrādes rūpnīcām, kas pienu saņem no dažādām izcelsmes vietām, būs jāievieš papildu izsekojamības sistēmas – Īpaši sarežģīti, ja izcelsmes vietas ir vairākas – Ir ietekme uz tirdzniecības plūsmām – Dažādu izcelsmes vietu gadījumā jānosaka minimālā pielaide – Daudzvalstu izcelsmes gadījumā – augstas izmaksas (līdz 8 % dalībvalsts līmenī un līdz 45 % pārstrādes rūpnīcas līmenī)

– "Cita veida gaļa"

Obligātā marķējuma nosacījumi		**Priekšrocības**	**Trūkumi**
Zirga gaļa	Dzimšanas vieta + audzēšanas vieta + nokaušanas vieta	– Patērētājs saņem jēgpilnu informāciju dalībvalsts/valsts līmenī – Atjauno patērētāju uzticību	– Papildu izsekojamības sistēmas – Grūtības ar dzimšanas vietas noteikšanu, ja identifikācijas noteikumu izpilde netiek pareizi uzraudzīta – Sarežģīti, ja audzēšanas vietas ir vairākas – Ierobežota piemērojamība, jo fasētas zirga gaļas apjomi ir mazi
	Audzēšanas vieta (obligātais laikposms pirms nokaušanas) +	– Lielāks uzsvars uz dzīvnieka pēdējiem dzīves posmiem	– Papildu izsekojamības sistēmas – Jānosaka obligātais audzēšanas laikposms

	nokaušanas vieta		dzīvnieka dzīvē – Ierobežota piemērojamība, jo fasētas gaļas apjomi ir mazi
Truša gaļa + saimniecībā audzētu medījamo dzīvnieku un putnu gaļa	Dzimšanas vieta + audzēšanas vieta + nokaušanas vieta	– Patērētājs saņem jēgpilnu informāciju dalībvalsts/valsts līmenī	– Dzimšanas vieta: maznozīmīgs faktors, ja ražošanas cikls ir īss – Būtu vajadzīga papildu identifikācijas sistēma – Papildu izsekojamības sistēmas – Var būt ietekme uz tirdzniecības plūsmām
	Audzēšanas vieta (obligātais laikposms pirms nokaušanas) + nokaušanas vieta	– Lielāks uzsvars uz dzīvnieka audzēšanas un nokaušanas vietu – Patērētājs saņem jēgpilnu informāciju dalībvalsts/valsts līmenī	– Papildu izsekojamības sistēmas – Jānosaka obligātais audzēšanas laikposms īsā ražošanas/dzīves ciklā – Var būt ietekme uz tirdzniecības plūsmām
Savvaļas medījamo dzīvnieku un putnu gaļa	Nomedīšanas vieta	– Patērētājs saņem jēgpilnu informāciju dalībvalsts/valsts līmenī	– Papildu izsekojamības sistēmas – Var būt ietekme uz tirdzniecības plūsmām – Ierobežota piemērojamība, jo fasētas gaļas apjomi ir mazi

7. SECINĀJUMI

Patlaban šā ziņojuma tvērumā ietilpstošo pārtikas produktu patērētāji, ja viņiem tā tīk, var izvēlēties tādus piena vai gaļas produktus, par kuriem pārtikas apritē iesaistītie uzņēmēji ir brīvprātīgi snieguši ar izcelsmi saistīto informāciju. To var uzskatīt par piemērotu risinājumu, kas nerada papildu slogu nozarei un iestādēm.

Izcelsmes marķējuma obligātums palielinās regulatīvo slogu attiecībā uz vairumu šajā ziņojumā novērtēto produktu, un tāpēc galvenais jautājums ir tas, vai izmaksu un ieguvumu samērs ir pietiekami liels, lai attaisnotu obligāto norāžu ieviešanu.

Šis ziņojums papildus ļauj izdarīt vēl šādus konstatējumus.

– Neraugoties uz patērētāju interesi par dzeramā piena, piena produktu sastāvā izmantotā piena un "cita veida gaļas" izcelsmi, kopumā patērētāji neizrāda lielu gatavību maksāt par šādu informāciju.

– Ja paliekam pie obligāta izcelsmes marķējuma scenārijiem, šķiet, ka patērētājiem vistīkamākā būtu dalībvalsts līmeņa izcelsmes norāde.

– Lai gan dzeramā piena izcelsmes marķēšanas izmaksas kopumā būtu pieticīgas, šāda prasība uzņēmējus neietekmētu vienādā mērā: dažiem uzņēmējiem, jo īpaši pierobežas reģionos vai apgabalos, kas nevar nodrošināt pašapgādi ar pienu, būtu jāievieš papildu izsekojamības sistēmas, un tas būtiski palielinātu izmaksas.

– Attiecībā uz piena produktu sastāvā izmantoto pienu pētījums liecina, ka obligātā izcelsmes marķējuma ieviešana var radīt nelabvēlīgu ekonomisko ietekmi, papildu izsekojamības prasības un būtu apgrūtinoša intensīvi apstrādātu produktu gadījumā.

– "Cita veida gaļas" gadījumā obligāta izcelsmes marķējuma ieviešana ir saistīta ar lielākām darbības izmaksām.